

lý, mezi mezokarpem a endokarpem není vyvinut pás osteosklereidových buněk. V–VI. Hf.

$2n = 22$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Mělké stojaté nebo pomalu tekoucí vody, vodní kanály, mrtvá ramena, vesměs v terénních sníženinách periodicky zaplavovaných nebo s trvale vysokou hladinou podzemní vody, na těžkých, jílovitých glejových půdách často slatinného charakteru (anmoor). Udáván ze společenstev svazů *Magnocaricion elatae*, *Caricion gracilis*, popř. *Phragmition*.

Rozšíření v ČR: Vyhynulý druh ČR. V minulosti vzácně v úvalech j. a stř. Moravy, výhradně však v povodí řeky Moravy. †

Panon. T: 18a. Dj.-svr. úv. (Tvrdonice – Kostice), 18b. Dolnomor. úv. (Kunovice; Petrov – Rohatec), 21b. Hornomor. úv. (Litovel – Olomouc).

Údaje z Čech, které zmiňuje i DOSTÁL Nová Květ. ČSSR 1:700, 1989 – Hořovice, Přeborn, České Budějovice – jsou všechny mylné.

Celkové rozšíření: Západní, stř. a j. Evropa, na sever po Skotsko a j. Švédsko, na východ po z. Bělorusko a Ukrajinu; mimo Evropu sz. Afrika a Blízký východ. – Mapy: MEUSEL et al. 1978: 314; HULTÉN NE 1986:700.

3. *Oenanthe silaifolia* BIEB. – halucha koromáčolistá Tab. 83/1

Oenanthe silaifolia MARSHALL BIEBERSTEIN Fl. Taur.-Cauc. 232, 1819. – Syn.: *Oenanthe peucedanifolia* sensu CARUEL Prodr. Fl. Tösc. 277, 1894 non POLLICH 1776. – *Oe. media* BURNAT Fl. Alp. Maritim. 4:168, 1906.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1251. – GANDOGER Fl. Alger. Exs., no 497.

Vytrvalé, lysé sivozelené byliny. Kořeny tenké, větvené, mnohé na bázi hlízovitě ztlustlé; hlízy 2–3 cm dl., 4–7 mm šir. Lodyha přímá, 30–70 cm vys., hluboce rýhovaná, dutá, řídce olistěná, ± po celé délce větvená, bez plazivých nadzemních výběžků. Listy s řapíky plnými, kratšími nebo zděli čepele, mělce žlábkovitými, na bázi s krátkou volnou pochvou s úzkým kožovitým lemlem, znenáhla v řapík zúženým; čepel v obrysu vejčitá, 2–3× zpeřená, úkrojky lístků dol. listů úzce kopinaté,

40. *Laser G., M. et SCH. – timoj **

Laser BORKHAUSEN ex GAERTNER, MEYER et SCHERBIUS Oekon. Fl. Wetterau 1:244, 384, 1795. – Syn.: *Siler* MILL. Gard. Dict. Abr., ed. 4, 1754 p. p.

Lit.: THELLUNG A. (1925): *Siler* Miller (non auct. rec.) genre d'Ombellifères a restituer. Le Monde Pl. 26/38–153:2–4. – HENDRYCH R. (1980): *Laser* trilobum v Československu. Zpr. Čs. Bot. Společ. 15:17–23.

Vytrvalé byliny s mohutným, čupřinatým oddenkem a silnou lodyhou. Listy 2–3× trojčetné, směrem ke květenství se zmenšující. Okolíky velké, ploché; obal z několika opadavých listenů nebo chybí; listeny obalíčků krátké, vejčité až kopinaté. Kalich zřetelný; korunní lístky bílé. Dvounažky vejcovité nebo elipsoidní; merikarpia se zřetelně vyniklými, ztlustlými primárními a sekundárními žebry; sekreční kanálky jednotlivé, pod sekundárními žebry. – Pravděpodobně pouze jediný druh, rozšířený od stř. Evropy, na východ po Malou Asii, Kavkaz a Zakavkazí. – Entomogam.

*) Zpracoval V. Grulich

5–40 mm dl., úkrojky hor. listů užší a delší, 10–50 mm dl., 0,5–3,0 mm šir., ostře špičaté. Okolíky terminální, se 4–10 okolíčky, v okolíčku 5–8 květů se stopkami za plodu ztlustlými; obal chybí nebo tvořen jen 1 listenem, listeny obalíčků četné. Květy oboupohlavné, okrajové samčí, obvykle paprskující; kališní cípy trojúhelníkovité, na plodu vytrvávající; korunní lístky šir. obvejčité, na vrcholu dvouklané, v zářezu s různě dlouhým dovnitř květu přitisklým kopinatým lalokem, bílé nebo načervenalé; čnělky přímé, 2,0–3,5 mm dl., za zralosti téměř zděli plodu. Dvounažky obráceně kuželovité, 3–4 mm dl., 3,0–3,5 mm šir., se ztlustlými žebry okrajovými a 3 ± zvlněnými, plochými žebry hřbetními; sklerenchym v mezokarpu souvislý, mezi mezokarpem a endokarpem není vyvinut pás osteosklereidových buněk. V–VI. Hkf.

$2n = 22$ (extra fines)

Variabilita: U nás zastoupena nominální subsp. *silaifolia*; v j. části areálu druhu se vyskytují další 3 poddruhy, lišící se neztlustlými plodními stopkami, tvarem plodu a některé i plnou lodyhou.

Ekologie a cenologie: Vlhké louky, okraje bažin a mrtvých ramen, vesměs na vlhkých, těžkých, oglejených půdách s neutrální až bazickou reakcí, někdy až zasolených. Vyskytuje se zejména ve společenstvech svazu *Caricion gracilis*, méně *Magnocaricion elatae*.

Rozšíření v ČR: Vyhynulý druh ČR. Nalezen v r. 1925 na jv. Moravě v Mandátském údolí u Strážnice (fyt. o. 78. B. Karp. les); od té doby nepotvrzen. †

Poznámka: Druh zde zřejmě přechodně dosahoval s. hranice areálu; jak uvádí autor nálezu (STANĚK 1925), populace netvořila plody, což podporuje domněnku o pouze přechodném výskytu. K této lokalitě se vztahují blíže nespecifikované údaje z Dolnomoravského úvalu (BERTOVÁ 1974, DOSTÁL Nová Květ. ČSSR 1989). I v současnosti se však druh vyskytuje v sousedních zemích (Záhorská nížina na Slovensku, Dolní Rakousy).

Celkové rozšíření: Středozemí (jižní Evropa od Španělska po Řecko), na sever po j. Slovensko (přechodně zavlečena v j. Německu); Blízký východ; s. Afrika.

1. *Laser trilobum* (L.) BORKH. – timoj trojlaločný
Tab. 84/1

Laser trilobum (LINNAEUS) BORKHAUSEN Botaniker 13–15:246, 1795. – Syn.: *Laserpitium trilobum* L. Sp. Pl. 248, 1753. – *Siler trilobum* (L.) CRANTZ Stirp. Austr. 3:62, 1767.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1650. – Extra fines: CALLIER Iter Taur. Tert., no 614. – DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 277. – Fl. Rom. Exs., no 984. – Herb. Fl. Ross., no 1616, 2645. – Reliq. Maill., no 1165. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1105.

Lysé, živě zelené, po kmínu vonící byliny s tlustými kořeny. Oddenek krátký, tlustý, 1–2 cm v průměru, hustě a dl. čupřinatý. Lodyha mohutná, 60–120 cm vys., jemně rýhovaná, nahoře chudě větvená. Dolní listy dl. řapíkaté, čepel v obrysu šir. trojúhelníkovitá, 20–50 cm dl., 15–30 cm šir., 2–3× trojčetná; pochvy dlouhé, poněkud rozevřené, na okraji úzce suchomázdřité; lístečky nebo lístky dl. řapíkaté, 1–2× trojsečné, úkrojky obvejčité až okrouhlé, 4–10 cm dl., vroubkované, na vrcholu zaokrouhlené; hor. listy z pochev přisedlé; 1–2× trojčetné, s terminálním lístkem zpravidla 3sečným. Okolíky 15–25 cm v průměru, tvořené 12–20 okolíčky; obal chybí nebo redukován na 1–2 opadavé, úzce kopinaté listeny; stopky okolíček hladké, 15–20 cm dl.; okolíčky 8–20květé; obalíčky zpravidla z 5 listenů, 1–2 mm dl., kopinatých, opadavých. Vnitřní květy v centrálním okolíčku samčí, vnější oboupohlavné, okrajové okolíčky zpravidla tvořeny pouze samčími květy. Kališní lístky zřetelné, trojúhelníkovité; korunní lístky bílé, 1,5 mm dl., 1 mm šir., s dlouhým nehtem. Merikarpia 5–10 mm dl., 2–4 mm šir., s 5 přibližně stejně šir. primárními a 4 užšími sekundárními žebry,

bezkrídla, žlutohnědá; stylopodium mírně vypouklé, čnělky rozestálé. VI–VII. Hkf.

2n = 22 (extra fines)

Poznámka: Od podobného hladýše široolistého (*Laserpitium latifolium* L.) se spolehlivě rozezná podle lístků na vrcholu široce zaokrouhlených a tupě vroubkovaných, chudolistého až chybějícího obalu, krátkých, opadavých listenů obalíčku a nekřídlatých, pouze žebnatých plodů.

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy. Roste na bazickém podkladu (vápnitý flyš) na vysýchavých půdách východně orientovaného svahu, ojediněle na jeho úpatí nebo na narušených okrajích lesní cesty. Ve společenstvu svazu *Quercion pubescenti-petraeae*, okrajově i ve svazu *Carpinion* (as. *Primulo veris-Carpinetum* NEUHÄUSL et NEUHÄUSLOVÁ in NEUHÄUSLOVÁ 1964).

Rozšíření v ČR: Velmi vzácně pouze na j. Moravě na jediném nalezišti v Diváckém lese nedaleko Hustopečí, v kolinním stupni (320–400 m). Této lokality se pravděpodobně týkají všechny údaje, vztahované k obcím, ležícím na okraji zmíněného rozsáhlejšího lesního komplexu. Jižní Moravou probíhá s. hranice areálu druhu. § Δ – Mapy: HENDRYCH 1980:19.

T: 20b. Hustop. pah. (Boleradice, vrch Přední kout).

Údaj z Českého krasu (Dostál Květ. ČSR 1068, 1949) nebyl nikdy doložen herbářovou položkou a je mylný. Rovněž údaje od Olomouce a z Pavlovských kopců, které jako zřejmě mylné uvádí DOSTÁL (Nová Květ. ČSSR 718, 1989), nebyly doloženy.

Celkové rozšíření: Ostrůvkovitě ve stf. Evropě (stf. Německo, sv. Francie, jv. okraj Alp v Itálii a Rakousku, j. Morava, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko), hojněji na Balkáně (bývalá Jugoslávie, Albánie, Bulharsko), j. a stf. část Ukrajiny a evropské části Ruska, Kavkaz, Turecko, Libanon, Sýrie, Írán. – Mapy: HENDRYCH 1980:21 (z. část areálu).

41. *Laserpitium* L. – hladýš *)

Laserpitium LINNAEUS Sp. Pl. 248, 1753.

Statné dvouleté až vytrvalé aromatické byliny. Lodyhy přímé, alespoň v hor. části větvené. Listy vícekrát zpeřené; úkrojky posledního řádu různého tvaru, čárkovité až okrouhlé. Okolíky složené, mohutné; obal i obalíčky zpravidla vytvořeny. Květy drobné, bílé nebo narůžovělé, vz. krémově bílé a při uschnutí žloutnoucí; kalich zřetelně vyvinutý, kališní cípy úzce kopinaté; korunní lístky stejnotvaré nebo vz. okrajové mírně paprskující, obsrdčité, s rozlišeným nehtem, na vrcholu zpravidla vykrojené, ve výkroji s dlouhou špičkou; stylopodium kalíškovité. Dvounažky v obrysu eliptické až obdélníkovité; merikarpia s nevýraznými hlavními hřbetními žebry, vedlejší hřbetní i postranní žebra šir. křídlatá. – Asi 20 druhů, rozšířených v j., stf. a v. Evropě, v Malé Asii a na Kavkaze.

- 1a Lodyha oblá, zpravidla lysá, jemně rýhovaná; listeny obalu lysé; lístky vroubkované nebo pilovité 1. *L. latifolium*
b Lodyha rýhovaná až žlábkovaná, alespoň na pochvách nazpět štětinatě chlupatá; listeny obalu na okraji brvitě; lístky laločnaté až peřenodílné 2

*) Zpracoval V. Grulich

Tab. 84: 1 *Laser trilobum*, 1a – dolní list, 1b – plodentství, 1c – plod. – 2 *Tordylium maximum*, 2a – báze lodyhy s kořenem, 2b – plod.

